HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס. ומשמיע קול כבתחלה ולא בטל ליה ממלאכה לחשונה והוה ליה ככלי שניקב בפחות ממוליא רימון דקיי"ל דלא טיהר מטומאתו משום דראוי למלאכתו. והשתא איתרלו כולהו דבהמה טהורה בלא עינבל כדקתני במתני' קמייתא דלאו מנא הוא ובעינבל טמא כדאוקמינן בבתרייתא דעינבל משום לה מנא ודאדם גדול אף בלא עינבל טמא דלתכשיט הוא ולא בעי עינבל והיינו דקתני בקמייתא דמקבלין טומאה ודקטנים דלקלא עביד קבולי הוא דלא קביל בלא עינבל כדקתני אין להם עינבל טהורים בשלא היה לו עינבל מעולם דלא נגמרה מלאכתן [ד] נטלו עינבלין בין לפני טומאה בין לאחר טומאה טמאים דלא נשתברו כשיעור: ה"ג לה בת"כ [ה] **וכל הכלי אשר ישב עליו.** ריש"ל דקרא וכל המשכב וגו' יכול כל כלי במשמע ואפי' אין עשוי ליישיבה: **תרקב.** חלי שאה פי' תרי וקב: **ס"ל אשר ישב.** מדלא כתיב גבי משכב אשר שכב וגבי מושב אשר ישב וכתיב ישכב ישב משמע שישכב עליו תמיד וישב עליו תמיד במיוחד לשכיבה ולישיבה וגבי משכב נמי דריש ליה התם הכי, ובכל הספרים כתיב והיושב על הכלי אשר ישב עליו [ו] וקרא אחר הוא ומפרשים אותו התלמידים מדכתיב היושב על הכלי אשר ישב עליו שתי ישיבות ריבה הכתוב ללמדך דבמיוחד לישיבה קאמר ולא היא דשתי ישיבות דקאמר טובא לריכי דמפרש התם יושב אע"פ שלא נגע בלא ישב או נתלה ולא נגע טמא דלישלרין למיכתב גבי זב שטימא כלי בישיבתו ואע"פ שלא נגע ולישלרין גבי טהור נמי שנטמא גם הוא ביושבו עליו אע"פ שלא נגע ועוד בת"כ לאו אהכוא קרא קתני לה: **ר' אלעזר אומר במדרסות כו'.** בין בתחלת טומאה לעניין שאמרנו דאינו מטמא מדרס למיהוי אב הטומאה בין בסוף טומאה כגון ג' שנטמאו מדרס למיהוי אב הטומאה ונחלקו טהור מן המדרס דאמרינן בו עמוד ונעשה מלאכתו הראשונה שהיא ראוי לישיבה והרי עתה אינו ראוי לכך הלכך טהור מן המדרס ואע"ג דאית בכל חד שלא על שלא והוי כלי לקבל טומאה מיהו מתורת אב הטומאה טיהר לו: **ואין אומרים.** לענין אב הטומאה של טומאת מת עמוד ונעשה מלאכתו לומר אם נטמא ונשבר ועודהו ראוי למלאכה בעלמא שאין מעין מלאכה ראשונה טמא ולא אמרי' עמוד ונעשה מלאכתו ראשונה וכיון דלא חזי להכי יהא טהור וכ"ש דבמחלת טומאה אין אומרים עמוד ונעשה מלאכתו ראשונה דיימא אם אינו מיוחד למת לא יקבל טומאת מת דהא כלי מעשה כתיב [ז]: **אומר הו'.** דאי לא עביד מעין מלאכה ראשונה טהור. ועל כרחין לא איתמר דר' יוחנן אלא לענין שנשבר ונטהרו כדפרישית דליכא לפרושא כי ההיא דמדרסות ולמימרא דכלי שאינו עשוי למת לא יטמא במת דהא כתיב (במדבר יט) והזה על האהל ועל כל הכלים: **איפוך קמייתא.** דר' יוסי בר' חנינא לר' יוחנן: **סנדל של בהמה.** שלא ליזוק בפרסותיה באבנים: **ומאי חזו.** אי משום בהמה אין תכשיט לבהמה: **מניחו ברגליו.** הוא בעצמו. אלמא הואיל ולשם סנדל עשאו אי לאו דראוי לנעילה לא הוה מטמא ליה ר' יוחנן: **אילא ביינייהו דמאים.** לרב לא מטמא דאין ראוי לשתות ורב סיכה לית ליה קסבר אין מוליכין שמן למלאכתה לסוך וה"ה בין רב (בין) לר' יוחנן נמי איכא ביינייהו דמאים: **בין ר' חנינא וכו' אילא ביינייהו דיקיר.** כבד ואין ראוי בו לברוח:

כדעבד

הואיל וראוי להקישו על גבי חרס איתמר נמי אמר ר' יוסי בר' חנינא הואיל וראוי להקישו על גבי חרס ר' יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק ור' יוחנן לא בעי מעין מלאכה ראשונה [ח] והתניא [ו] וכל כלי אשר ישב עליו וגו' [א] יכול כפה סאה וישב עליה כפה תרקב וישב עליה יהא טמא תלמוד לומר [ח] אשר ישב עליו הזב מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו ר' אלעזר אומר במדרסות אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ואין אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו ור' יוחנן אמר אף אומר בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו איפוך קמייתא ומאי חזית דאפכת קמייתא איפוך בתרייתא הא שמעינן ליה לרבי יוחנן דבעי מעין מלאכה ראשונה [ט] (דתניא) [י] סנדל של בהמה של מתכת טמא למאי חזי אמר רב ראוי לשתות בו מים במלחמה ור' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן במלחמה ור' יוחנן אמר בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו ורץ על קוצין ועל הברקנים מאי בין רב לר' חנינא איכא ביינייהו דמאים בין ר' יוחנן לר' חנינא איכא ביינייהו דיקיר: [יא] ולא בעיר של זהב: מאי בעיר של זהב רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ירושלים דדהבא

כדעבד

פחות ממוליא רימון מקבל טומאה ועוד קשה לר"י לפי' הקונטרס [א] דלטומאה שהיתה עליהן שלא תפרח מהני שפיר טעמא דהדיוט יכול להחזירו בלא טעמא דראוי להקישו [ב] כדאשכחן בפ' אלשה שאכלו (ברכות נ:) גבי מטה דאפי' מפורקת לא פרחה טומאה מינה אא"כ נגנבה או שאבדה חליה או שחלקוה אחים או שותפים שאין סופן לחברה ולא איצטריך כלל לטעמא דהקשה אלא לענין לקבל טומאה מכאן ולהבא [ג] דהאי טעמא הואיל והדיוט יכול להחזירו לא מהני לקבל בה טומאה [ד] כדקתני התם החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא ולאחני נמי הוה בעי למימר דמשום דהדיוט יכול להחזירו מקבלין שניהן זוג והעינבל טומאה מכאן ולהבא [ה] וליצ"ל הכיא רליה לפי' הקונט' [ו] דתניא בתוספתא [ז] דמסכת כלים בפ' רשב"ג העושה זוג למכתשת ולעריסה ולמטפחות תיונוקות [ח] ניטלו עינבליהן טהורין משמע דזוגין טהורין ולפירוש הקונט' ניחא דטהורין [ט] דלא מקבלי טומאה מכאן ולהבא אבל לפי"י קשה אמאי טהורין ור"י הביא דכמה ברייתות יש בתוספתא דפליגי אש"ס אלנו: **ורבי יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק.** קשה לרשב"ל דע"כ בלא ייחדו מיירי [ט] מדקאמר הואיל וראוי משמע בראוי בעצמו [י] אפי' בלא ייחוד ועוד דביחדו לכך לא הוה פליג ר' יוסי בר' חנינא [יא] ועוד דביחדו מעולם נמי מקבל טומאה [יב] ועוד אי [יג] ביחדו מיירי [יד] מאי פריך דר' יוחנן אדר' יוחנן הא התם [טו] ע"כ איירי בלא ייחדו דביחדו אפי' במדרסות נמי אין אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו [טז] ולקמן בפ"פ המלגיע (דף לה: ושם) [יז] גבי [יח] ניקב כמוליא זית טהור מלקבל בו זיתים ועדיין כלי הוא לקבל בו רימונים ופי' בקונטרס [יט] אם ייחדו [כא] לרימונים [כא] ואי לאו פי' הקונט' דהתם הוה ניחא וי"ל דאפי' לפירוש הקונטרס [כב] הכא חזי טפי ע"י גימוע משום דהואיל דמעיקרא הוה כלי גמור וגם עתה הדיוט יכול להחזירו אית לן למימר דע"י דבר מועט שעדיין ראוי לגמוע בו מים [כג] תשיב כלי [כד] אפי' בלא ייחוד [כה] ומ"ד נמי הואיל וראוי להקישו דבעי מעין מלאכה ראשונה אתי שפיר בכל ענין דאפי' לא בענין בעלמא ייחוד הכא אתי שפיר דלא מהני גמוע מים משום שעומד עדיין למלאכתו ראשונה להחזיר בו העינבל ואומר ור' יוחנן לא עמוד ונעשה מלאכתנו [כו] וכ"ש דאי בענין בעלמא ייחוד דאפי' טפי שפיר: **ואין אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו.** [כז] קשה לר"י למה ליה לאתויי בריית' דתרקב כיון דלא שייכא למילתיה דר' אלעזר ור' יוחנן [כח] אלא נראה לר' יצחק כפירוש ריב"א [כט] אומרים במדרסות עמוד מעל תרקב זה ונעשה מלאכתנו [ל] שאינו יכול להיות טמא מדרס ע"י שאתה יושב עליו הואיל ואינו מיוחד לכך דקתני בברייתא ואין אומרים בטמא מת עמוד מגמוע מים [לא] בזה הזוג או בזה הסנדל של בהמה ונעשה מלאכתנו ליתן בו העינבל כדי להשמיע הקול וליתן סנדל ברגלי הבהמה אלא טמא טומאת מת על ידי הגימוע אע"פ שאינו מיוחד לכך והוי בר קבולי טומאה דהשיב כלי ע"י גימוע מים ור' יוחנן אמר אף אומר כו' דבענין שיהא ראוי למלאכתו ראשונה ולא מהני ליה מידי לקבולי טומאה מה שראוי למלאכה אחרת [לב] אבל הקשת זוג ע"ג החרס והנתת סנדל של בהמה ברגלו כשבורח מן הקרב הוי מעין מלאכה ראשונה ולהכי הוי בר קבולי טומאה ולא שייך למימר **סנדל של בהמה** [לג] ביה עמוד ונעשה מלאכתנו דהיינו נמי מלאכתו **של מתכת.** ושל עץ אינו ראוי לכל הני דבריס דמפרש בסמוך דדרך הבהמה לקלקלו ורבינו שמואל גריס סנדל של בהמה ושל מתכת ומיירי בסנדל של בהמה ראשונה, דתניא ומ"ת [לד] והא בזוג שלא היה בו עינבל מעולם לא מטמינן משום דחזי לגמוע [לה] והכא אשוב כמו זוג שלא היה בו עינבל מעולם דכיון דנעשה לגורך בהמה אינו מקבל טומאה [לו] וי"ל [לז] דתחלתו נמי עשוי לשתות בו מים במלחמה או לסוך בו שמן אלא שעיקרו עומד לבהמה ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו למאן דבעי מעין במלאכה ראשונה [לח]: **בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו.** תימה א"כ טמא מדרס ותניא בתוספתא דכלים פרק כיפה ג' סנדלים הם של אדם טמא מדרס של מתכת ושל בהמה טמא טומאת מת משמע אבל מן המדרס טהור: [מ] **ולא בעיר של זהב.** אור"ת דלאו היינו נושקא [לט] כדפי' בקונטר' [מ] דהא אמרי' בפרק בתרא דסוטה (דף מט:) [מא] מאי עטורות כלות עיר של זהב משמע דעשוי הוא כעין עטרה ואע"ג דאמרי' התם בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות חתנים וכלות והכא לא אקרו אלא בשבת אור"ת [מב] דלדוקא לחתנים וכלות גזרו [מג] ולא לשאר בני אדם [מד] ה' ואח"כ נגע שרץ בזוג, דר' אלעזר סבר אם ראוי לגמע בו מים טמא אע"פ שאינו משמש מעין מלאכתו הראשונה דדוקא במדרסות בעינן מיוחד לשישבה [ולכן]. מיצו"פ. ל. הראשונה שהם מיוחדים לה והיינו מלאכת המדידה. מיצו"פ. לא. שאתה עושה. מוס' הש"ס. לב. ואין כח בגמוע זה שאתה בא לטמאה בשבילו כיון שבתחילתו היה מיוחד להשמעת קול דלעולם מלאכה ראשונה עיקר. מיצו"פ. לג. והשתא ניחא דכולהו איירו בתחלת טומאה. מוס' הש"ס. לד. מאי שייך הא דהכא לההיא דלעיל. מוס' הש"ס. לה. [אלא היכא ד]מעיקרא היה כלי וראוי לקבל טומאה, כשנשבר נמי מקבל טומאה ע"י ראוית מלאכה אחרת. מוס' הש"ס. לו. וכי תכשיט בהמה אם ראוי לתשמיש אדם יקבל טומאה. מוס' הש"ס. [דאלת"ה] א"כ טבעת בהמה וכלים וכל תשמישיהם יהיו טמאים משום דחזו לשום תשמיש אדם. מיצו"פ. לז. דשאני הכא. מיצו"פ. לח. דכיון דדברים טפלים בעלמא הם הרי אינם חשובים כלים לטמא בשבילם אלא כשיש בהם מעין מלאכת העיקר שנעשה בשבילה. ורב ור' חנינא סברי דכיון דנעשו כלל על דעת כן הרי הם תשמישי אדם ואע"פ שהם טפלים. מיצו"פ. ולא. ושתהא דמיא לההיא דלעיל דכלי שנשבר דבעי מעין מלאכה ראשונה. מוס' הש"ס. לט. [שהיא] כעין כבעינא שהנשים נושאות לפניהם על החזה. מוס' הש"ס. והוא תכשיט ענגל ויש באמצע לשון שבו מחברין אותו למלבוש. ספקי הרא"ש סימן ד'. מ. אלא הוא חשוק של כסף או של זהב שמשימין סביב ראשה. מרדכי סימן שמ"ו. מא. גזרו על עטורות כלות ומפרש בגמ'. אור זרוע ח"ב שנת סימן פ"ד אות ד'. מב. דמסתבר. מוס' הש"ס. מג. דומיא דלא תצא כלה באפריון דקתני התם. מוס' הש"ס. משום שמחה יתירה כדאמרי' התם נמי (ב"ב ס:) זה אפר מקלה שבראש חתנים. מוס' גיטין ז. משום דכתיב אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. מיצו"פ. מד. ולהכי קרי להו עטורות חתנים ועטורות כלות. מוס' הש"ס. [אבל] לשאר נשים שאינם כלות שרי בחול אבל בשבת אסור דילמא משלפא ומחריא. אור זרוע ח"ב שנת סימן פ"ד אות ד'.

מגיגה כג: נדה מט:, ג) [ל"ל דתקן], ג) [כלים פי"ד מ"כן], ד) נטלו עינבלין אחרי טומאתן טומאין דלא כל"ל רש"ל, ה) [מצורע מכילתא דזבים פרק ב'], ו) [ויקרא טו ו], ז) [במדבר לא], ח) [ל"נ פ"ל], ט) [שיך במשנה לגעיל מ:], ע) [מפני שיש לה'ן שמתה בהן ועי' תוס' גיטין ז. ד"ה עטורות],

תורה אור השלם

1 כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא וְכָל הַכְּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו יִטְמָא:
ויקרא טו ד

הגהות הב"ח

(ח) גמ' תלמוד לומר וכל הכלי אשר ישב:

מוסף רש"י

תלמוד לומר אשר יָשַׁב. מלמד קיבון אשר יָשַׁב למדנו שאינו מדבר אלא באשר מיוחד ליושב שם תמיד (חגיגה כג:). מי שמיוחד לישיבה. הוא דסוי אב הטומאה, דכתיב וכבס בגדיו וגו' (נדה מט:). ירושלים דדהבא. ירושלים של זהב, כתי נפש שמלויית בכל עניני ירושלים (נדרים נ.).

רב נסים גאון

מאי עיר של זהב. אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ירושלים דדהבא כי דעביד לה (ר' יוחנן) [ר"ע] לדביתהו. תמצא במס' נדרים בפרק הנודר מן המבושל (דף נ) ר' עקיבא איקדשא ליה ברתיה דבר כלבא שבוע שמע אבוהא אדרא הנאה מכל נכסיה, אזלא ואיתנסיבא ליה בסיתרא הוה גנו בי תיבנא הוה מנקיט לה תיבנא מן מזייה. אמר לה אי הואי לי רמינא ליך ירושלם דדהבא. והזכירו אחר כך שהגיע לעושר גדול כמו שאמרו מן ו' מילי איעתר ר' עקיבא. וילאחר שהגיע ידו שילם לה נדרו ועשה לה ירושלם דדהבא. ובגמרא דהדין פירקא דבני מערבא אמרי מעשה ברבי עקיבא שששה לאשתו עיר של זהב, חמתה איתתיה דרבן גמליאל וקניאת בה. אתת ואמרה קמי בעלה. אמר לה מה הוית עבדא לי כמה דהוות עבדא ליה דהוה מזבנא מן קלעיתה דשערה ויהיבא ליה והוא לעי באורייתא.

רבינו חננאל

רבא הואיל וראוי להקישו התינוק ע"ג חרש ולהשמיע קול. ר' יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק עדיין תורת כלי עליהן, ולפיכך עדיין טומאתן עליהן. ואקשינן וכי ר' יוחנן לא בעי (שישא) [שישאר] בכלי המשמש מעין מלאכתו, (והתניא) והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא, יכול כפה סאה וישב עליה, כפה כו' עד ור' יוחנן אמר בטומאת מת עמוד ונעשה מלאכתנו. הנה בפירוש ר' יוחנן אמר כי אין הכלי מקבל טומאה אלא אם הוא ראוי למלאכתו שנעשה בו. ואמרינן אפיך קמייתא ואימא ר' יוחנן אמר הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס, משום דשמעינן ליה לר' יוחנן בהדיא דבעי מעין מלאכתו ראשונה, דתניא סנדל של מתכת של בהמה טמא, ואמרינן למאי חזי, רב אמר חזי לשתות מים, ר' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן, ר' יוחנן [אמר] ראוי להניחו ברגליו כשבורח ורץ על הקוצים ועל הברקנים. הנה שמענו לר' יוחנן דבעי מעין מלאכתו ראשונה כשם שמתחילה למנעל הרגל כך באחרונה. מתניתין **ולא תצא אשה בעיר של זהב.** מאי עיר של זהב, ירושלים דדהבא

מוסף תוספות

א. דאי טומאתן עליהן דקתני דוקא טומאה דקודם לכן למה לי טעמא דהקשה ע"ג כלי חרס בלאו הכי נמי. תוס' הש"ס. ב. ואפילו לרבא. רשב"א. ג. דחשיב ליה כלי שנשבר בפחות מכשיעור דתורת טומאתו עליו אפילו מכאן ולהבא. מיצו"פ. ד. כדאשכחן במטה שאינה מקבלת טומאה עד שיחזירוה ויחברוה. תוס' הש"ס. ה. דכי האי גוונא ראוי להיותו כאילו הוא שלם ולהיטמא אפי' מכאן ולהבא. מיצו"פ. ו. מהא. תוס' הש"ס. ז. טמאים, אם. תוס' הש"ס. ח. דקתני היינו. תוס' הש"ס. ט. אלא מן הסתם כיון שהוא ראוי עדיין למלאכה אחרת מקבל טומאה אע"ג דלא יחדו, ותדע לך. רשב"א. י. טמא. תוס' הש"ס. יא. דלא מטמא משום גימוע. תוס' הש"ס. יב. דכל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה. תוס' הש"ס. ואמאי קתני אין להן ענבל טהורין. מי' הר"ן. יג. דוקא. תוס' הש"ס. יד. ר' יוחנן דמקבל טומאה. תוס' הש"ס. טו. דקאמר ר' יוחנן אף אומרין בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו. תוס' הש"ס. טז. וא"כ מאי קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן הא דקאמר אף אומרין בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו היינו בלא ייחדו והא דקאמר הואיל וראוי לגמע בו מים היינו ביחדו אלא ע"כ תרוייהו בלא ייחדו מיירי, אלמא דכלי שנשבר על ידי ראוית מלאכה אחרת מקבל טומאה אפי' בלא ייחדו לכך. תוס' הש"ס. יז. משמע דבענין דוקא שיחדו למלאכה אחרת. רשב"א. יח. הא דאמר רבא חמש מדות בכלי חרס וכו'. תוס' הש"ס. יט. טהור הוא מלקבל טומאה עוד משום תורת סתם כלי חרס ששיעורו בזיתים ועדיין כלי הוא לקבל בו רמונים. רשב"א. כ. שוב. רשב"א. כא. מקבל טומאה מכאן ולהבא, או אם תחלה היה מיוחד לרמונים לא נטהר, אלמא בענין ייחוד. רשב"א, ותוס' הש"ס. כב. דטהור בלא ייחוד. תוס' הש"ס. כג. קודם חזרת עינבל. רשב"א. כד. הילך. רשב"א. כה. סגי ליה. רשב"א. כו. הילך ע"י ראוית מלאכה אחרת לא נתבטל שם הראשון ממנו אי לאו דראוי להקישו דהוי מעין מלאכה ראשונה. תוס' הש"ס. כז. דר' יוחנן ור' אלעזר איירו בסוף טומאה. תוס' הש"ס. כח. דברייתא מיירי בתחלת טומאה והם נחלקו בסוף הטומאה, וא"כ למה הביאוה לעשות ממנה יסוד למחלוקתם ומה היו צריכים לה. מיצו"פ. כט. דפלוגתא דר' אלעזר ור' יוחנן בתחילת טומאה וכגון הא דזוג וענבל שהיו טהורים

כב א מיי' פ"ו מהל' משכב ומושב הלכה ח:
כא ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טור וש"ע א"ח סי' שג סעיף ד:

SOFTWARE